

NOTES HISTÒRIQUES ENTORN DE LES TORRES DE DEFENSA DELS MASOS DE VILASSAR

En el decurs dels darrers dos anys he tingut diverses sol·licituds d'informació sobre les torres de defensa de Vilassar, la qual cosa em fa pensar que hi ha un cert interès per conèixer la seva veritable història. La repetida demanda d'informació em va fer ordenar un seguit de dades esparses per oferir-les als interessats i, més recentment, he tingut ocasió d'ampliar-les amb la troballa de dos documents fins ara inèdits. Aquestes circumstàncies, juntament amb la constatació d'algunes omissions en l'exposició «Sentinelles d'Aragó», presentada al Museu de Mataró, m'han impel·lit a redactar aquesta comunicació referida a les torres de defensa dels masos de l'antiga demarcació vilassarenca, en el ben entès que no es tracta d'un tema tancat, sinó de l'aportació de notes històriques, testimonis de gent gran i observacions personals que amb els temps he anat reunint.

En aquesta comunicació em referiré només als masos que edificaren torres com a element defensiu, sense fer esment d'altres masos que presenten alguns elements defensius en la seva estructura. També deixaré de banda qualsevol consideració sobre sistemes defensius generals del territori, tema que desconec fins al punt d'ignorar si existien o quin paper podien tenir les torres de defensa dels nostres masos. Tampoc no em referiré al castell de Vilassar perquè entenc que, per la seva pròpia naturalesa, forma part del món feudal, ben diferent del tema dels masos fortificats.

Per evitar repeticions innecessàries, en endavant citaré els actuals termes municipals de Vilassar de Dalt, Cabrils i Vilassar de Mar per aquesta mateixa denominació, mentre que el nom «Vilassar» en genèric l'empraré per referir-me a la demarcació territorial, civil i eclesiàstica, que antigament formaven aquests tres municipis. Vull fer notar que els afegits «de Mar» o «del Sant Crist» que apareixen en les transcripcions documentals fan referència a dos antics veïnats de Vilassar: el primer, convertit ara en Vilassar de Mar, i el segon, atribuït a la mitja dotzena de masos del peu de Montcabrer, actualment incorporats dins el terme de Cabrils.

Per al coneixement genèric de les torres de Vilassar he disposat d'un document excepcional com és la *Descripción topográfica del lugar i término de sn. Ginés de Vilaffar, Obdo. de Barna, Corregto. de Mataró*, realitzada l'any 1777 per un autor anònim. Aquest document és un magnífic plànol de tot el terme de Vilassar, amb els seus antics veïnats, i s'hi detallen els edificis amb l'aparença externa i l'orientació geogràfica. No cal dir que hi apareixen totes les torres de defensa. El document en qüestió es conserva a l'Arxiu Diocesà de Barcelona.

Anys enrera, quan tinguérem coneixement de l'existència d'aquest document i encetàrem el seu estudi, ens va sorprendre trobar-hi una torre –la de ca l'Isern– de la qual no teníem constància i, llevat de la seva representació gràfica en aquest plànol, encara passà temps abans no n'obtinguérem altres notícies històriques.

VILASSAR: VUIT TORRES.

En el conjunt de l'antic terme de Vilassar es conserven en bon estat tres torres de defensa que han esdevingut emblemàtiques. Són la torre de ca l'Eroles (o de can Mayans), a Vilassar de Dalt; la de ca l'Amat, a Cabrils; i la de can Saura (o d'en Nadal), a Vilassar de Mar. Però aquestes torres no són les úniques que hi havia ni les úniques que encara hi ha. A Vilassar de Dalt s'alça la torre de can Parera, coneguda també com «la torre del Ravalet» –molt transformada però sencera, convertida en part d'una casa moderna–; i a Cabrils hi ha també la torre de can Vehil del Sant Crist, rehabilitada a l'interior i molt ben conservada exteriorment, malgrat que el seu entorn no hagi estat tractat amb la cura que caldria.

A més d'aquestes torres hi ha notícia d'altres tres de les quals avui no queda cap vestigi arquitectònic: a Vilassar de Dalt, la torre de ca l'Isern; i a Vilassar de Mar, les torres de can Mir (o de can Mi) i de can Lladó de Mar (coneguda també com la torre d'en Rufau o d'en Brufau).

Així doncs, a l'antic terme de Vilassar hi havia en total vuit torres vinculades a altres tants masos: ca l'Eroles, ca l'Isern i can Parera, a Vilassar de Dalt; can Vehil i ca l'Amat del Sant Crist, a Cabrils; i can Mir, can Lladó de Mar i can Saura, a Vilassar de Mar. Totes les torres d'aquests masos semblen construïdes a la segona meitat del segle XVI o primeres dècades del XVII, llevat de la torre de ca l'Isern, de la qual hi ha algun indici del segle XV.

TORRES PER A DEFENSA, PER PRESTIGI, PER RIVALITATS...

Moros a la costa.

La necessitat de defensa contra els pirates i corsaris nord-africans o turcs, els tan repetits *moros a la costa*, era el primer motiu, o el més aparent, per edificar una torre. En aquest punt vull fer constar que, malgrat els violents atacs i saquejos registrats a altres localitats de la costa durant el segle XVI, fins avui, no tenim constància d'atacs de moros a Vilassar, ni ens consten defuncions atribuïdes a aquesta causa. Amb tot, de moros a la costa n'hi havia, i encara que no tinguem constància que fessin estralls en la petita porció de costa que correspon a Vilassar, la població no vivia ignorant del perill que representaven ni al marge de les mesures defensives generals o puntuals que calgués adoptar. Així es desprèn de la notícia recollida en un manual de comptes del Comú de Vilassar de l'any 1551 quan diu:

Item. pagaren a nen francy sirvent, valensià, un reyal per avisar los de Valès que no vingen per lo dels moros per no ne sont menester. (APSGVD, Manual 11, p. 44v).

Aquesta nota ens indica que, almenys en aquella ocasió, no calgueren socors foranis. Amb tot, però, els temors i perills freqüents van provocar que Bernat Eroles demanés i obtingués el permís per edificar la torre de casa seva aquell mateix any.

Trobem altres referències indirectes als perills de la costa en l'organització de les *desenes*, milícia popular local integrada per grups de deu homes a les ordres d'un *desener*, que a vegades actua *per a guardar la mar*, en clara referència a la defensa de la costa, i altres vegades *per la guarda del morbo*, en referència a les guàrdies per evitar la presència d'empestats al terme.

Un exemple que els habitants de Vilassar no vivien al marge dels problemes derivats dels atacs dels *moros* el trobem en la coincidència de dates entre una carta que els consellers de Barcelona escrivien als seus delegats a les Corts de Montsó el dia 3 d'agost del 1585, i una crida que feien el batlle, jurats i consellers de Vilassar just l'endemà, el dia 4. En el seu escrit, els consellers barcelonins es queixaven que des de feia dies «quatre fustes de moros» cometien «mil robos y maldats en gran derreputació y deslustre desta terra y dany dels poblats en ella» (*Els castells catalans*, volum 1, pàg. 731; Ed. Rafael Dalmau, Barcelona, 1967). Per la seva banda, les autoritats vilassarenques feien una crida per les *desenes* i donaven ordres molt estrictes per la seva organització i funcionament:

Ara oiays que us notificam y us fem asaber... que tots los desenés de dita parrochia auran cada vespre a guardar consecutivament a sastada com tenen ja manat (...)

Item manam a pena de vint sous, que tots los deseners aian de acodir en sentir tocar la campana, los de la val de Cabrils al crucifix den casalls y los de Vilassar a la plasa

Item manam que noy haia ningun desener que dexe la guarda ni vinga de mar que no sia dia clar y que haia de avisar los de mar en ans que sen vinga, sots pena de deu sous

Item manam que noy haia ningu que sen gos venir de mar en ans que lo seu desener sens sa licencia, sots pena de sinc sous per quiscuna vegada... (APSGVD, manual 29, p. 43ss.)

Qüestió de prestigi.

No és cap novetat afirmar que les torres dels masos potser foren edificades com a elements defensius, però que també tenien una forta connotació, a vegades potser la principal, com a elements de relleu o prestigi social dels seus posseïdors. Aquesta circumstància també és present en els casos d'algunes de les torres que ens ocupen. Moltes vegades les famílies que van fer construir una torre eren les

de millor posició econòmica i les que ostentaven un nivell social més elevat en la comunitat local de l'època. La trajectòria d'algunes d'aquestes famílies és força ben coneguda, d'altres, en canvi, sols en coneixem dades puntuals d'alguns dels seus membres.

Pel que fa als Isern i als Eroles sabem que eren dues de les famílies feudatàries del monestir de Sant Marçal del Montseny, que l'any 1364 s'autoredimiren de tota dependència senyorial. El seu potencial econòmic ja era molt important en aquella data i, amb el temps, l'anaren engrandint.

En els segles XVI i XVII els **Isern** formaren part de la petita noblesa, obtingueren la categoria de ciutadans honrats de Barcelona, el títol de cavallers i feren posar un escut d'armes a la façana del seu mas. Els successors dels Isern foren la branca vilassarenca dels Feliu de la Penya, represaliats després de 1714. Malgrat tot, sempre foren influents en la vida local i ostentaren càrrecs municipals amb qualsevol règim polític. El segle XIX una branca de la família esdevingueren industrials tèxtils, mentre que la branca directa de la família s'extingia.

Els **Eroles** també seguiren un progressiu procés cap a l'ennobliment. El 1445 Guillem-Pere Eroles era escollit per la mà dels *majors*, per fer una taxa del Comú en un plet contra Pere Desbosc, senyor dels castell de Vilassar i d'Argentona (APSGVD, Manual 7, p. 6v). El mateix Guillem-Pere Eroles fou un dels tres síndics que al 1480 negociaren el privilegi per a les municipalitats de Mataró, Argentona, Cabrera, Vilassar i Premià. Successius enllaços matrimonials dels propietaris d'aquesta masia hi aportaren els cognoms Mayans, Llança, Derrocada, Cuyàs, Amell, Moreno-Churruca, Bufalà i Fernández de Bobadilla. Durant el s. XVIII els Llança de Vilassar eren regidors de l'ajuntament borbònic de Mataró. Al llarg dels segles la família ha tingut preveres, abats, comerciants, militars...

L'abundància d'informació de les famílies precedents contrasta amb l'escassetat de la relativa als **Parera**. Valgui dir, però, que durant tot el segle XVI els trobem en càrrecs rellevants del Comú: batlles el 1506-09, el 1516-19, el 1551-54, el 1590-93; jurats en catorze ocasions; clavaris en dues, etc.

Els **Vehil del Sant Crist** també els trobem poc documentats. No obstant, el seu alt relleu social durant tot el segle XVI és manifest en les repetides vegades que trobem membres d'aquesta família exercint càrrecs del Comú i, d'una manera especial, en la persona de Salvador Vehil del Sant Crist, que fou batlle de Vilassar el trienni 1575-78, jurat els anys 1553, 1563, 1568, 1573 i 1578, i conseller els anys 1549, 1557, 1562, 1566, 1584, 1592 i 1596.

Els **Amat del Sant Crist** també estan en una situació similar a la dels anteriors. Els trobem exercint com a batlles en els triennis 1545-48 i 1557-60; com a jurats en deu anualitats, com a consellers en altres vuit, i com a clavaris l'any 1575.

Aquesta situació de gran relleu social en el conjunt del territori vilassarenc no és tan evident en el cas dels **Mir**, els **Lladó** i els **Saura** establerts al Veïnat de Mar, malgrat que totes tres cases en configuren el nucli inicial i n'esdevinguin els motors. Així com en referir-nos a les famílies que hem vist fins ara sempre parlem de cases poderoses que en algun moment concret poden i volen construir una torre, com a element visible del seu poder, les torres de les cases del Veïnat de Mar estan més vinculades a les qüestions defensives derivades de la seva situació ran la platja. Això ens porta a creure que, en aquests tres casos, les torres són elements necessaris que, una vegada edificats, facilitaran l'accés de les cases que les han bastit a una millor posició social en el conjunt de Vilassar, però, sobretot, la consolidaran de cara al desenvolupament posterior de l'incipient Veïnat de Mar on radiquen.

El menor paper social de les cases del Veïnat de Mar durant el segle XVI es manifesta en les poques vegades que els membres d'aquestes famílies ocupen càrrecs del Comú, i encara que hi trobem algun Mir o Saura, ho fan rarament i en càrrecs menors. Es podria objectar, i en part és cert, que potser aquestes cases s'instal·laren prop la mar precisament durant el segle XVI, la qual cosa seria motiu evident perquè abans del seu establiment no poguessin figurar en cap càrrec municipal. Les cases dels Mir, els Lladó i els Saura són les úniques que figuren com a establertes prop la mar en els fogatges i altres documents del segle XVI, tot i que els Mir segurament ja s'hi havien establert a les acaballes del segle XV, com ho evidencia el registre de la mort d'un fill d'en *Pere Mir de Mar* l'any 1497 (APSGVD, Òbits 1, p. 56v).

Així com el secular arrelament dels Mir en un mateix territori no els permetia d'accedir als principals càrrecs municipals, hi ha una altra circumstància que condiciona la posició de les tres famílies del Veïnat de Mar en un segon nivell social, i aquesta és la seva inclusió en el grup dels menestrals, al marge dels pagesos o propietaris de terres. Tant els Mir com els Lladó de Mar, el segle XVI eren o esdevingueren hostalers, com també ho van ser després els Nadal, successors dels Saura el segle XVII. A partir de 1605 els menestrals de Vilassar demanaren i obtingueren el privilegi de tenir un jurat propi en el govern del Comú que, feia pocs anys, s'elegia per insaculació. El 1608 trobem per primera vegada Sebastià Santpere, àlies Mir, com a jurat menestral. Fins llavors, ni els Mir, ni els Lladó de Mar, ni els Saura, no havien passat de consellers i oïdors de comptes.

Rivalitats i bandositats.

Un altre aspecte que no podem oblidar a l'hora de parlar de les torres de defensa, és la situació de violència generalitzada i de rivalitats que imperaven a les acaballes del segle XVI i durant gairebé tot el segle XVII. La qüestió dels nyerros i els cadells, les colles de bandolers, les moltes morts violentes que reflecteixen els llibres sacramentals de les parròquies, les enemistats personals portades fins a conseqüències que avui ens semblen impensables... dibuixen un panorama en el qual a vegades també tenen el seu paper aquestes torres.

A Vilassar, entre 1580 i 1680 consten explícitament seixanta cinc morts violentes no atribuïbles a cap guerra. Les inscripcions als llibres d'òbits contenen frases tan eloqüents com: *fou mort per los bandolers amb un tir de pedrenyal...*; *el qual morí de mort violenta, el mataren en el llit i abans ja l'havien nafrat; fou mort a la seva cambra pels seus enemics...* En aquest darrer exemple es dóna per sobreentès i normal que el difunt tenia *els seus enemics* i potser el redactor fins i tot sabia a qui es referia quan anotava la partida de defunció. Val a dir que de la violència no se n'escapava ningú: el 1616 els bandolers mataven el batlle de Vilassar i el 1650 es condemnava a assots l'inculpat d'haver mort un dels capellans de la parròquia...

Les rivalitats d'aquelles èpoques també s'expressaven entre els grups socials locals, encara que aquests grups no estiguessin gens ben definits ni estructurats. Un consell ordinari del Comú o Universitat de Vilassar, celebrat el dia 13 d'abril de 1620, debatia la següent proposta de Jaume Parera, jurat en cap:

Atès i considerant que serapi garau pagès de dita parròquia, Palloni Bergay y Jaume Verivol pagesos de la vall de Cabrils, són causa de molts plets y inquietuds del poble de Vilassar y per llur culpa dita Universitat ha tingut de gastar molts diners y algunes vegades ells mateixos són vinguts a termens de dir y mots pujans y perdre lo respecte a dits jurats, y tots ells pledegen contra dit poble coses contra tota rahó com saben tots Vs. M.s. y Jaume-Pau Mayans pagès vuy de dita parròquia per ser sobrevingut novament en dita parròquia, y per ser sempre a mostrar molt apassionat en las cosas que són contra dita Universitat de Vilassar y ser home molt canillós, y per totes estas y altres causas que se podrien dir Jo dit Parera voto y de vot y parer soc, que Serapi Garau pagès de dita parròquia no puga concòrrer en oficis ni consells del terme de Vilassar que de deu anys del dia avant contadors no sien passats a esta part Palloni Bergay y Jaume Verivol, pagesos, no pugan concòrrer en dits oficis que sinch anys consicutivament no sian passats y Jaume-Pau Mayans y Aroles pagès de dita parròquia, no puga ser insiculat en ningun temps en consells ni oficis de dita Universitat de Vilassar Y tot lo ple consell, ningú discrepant, és estat del mateix vot i parer y tots an confirmat lo que dit jurat en cap ha proposat y an volgut en lliuràs lo present acte. (APSGVD, Manual 37, p. 55).

Els protagonistes principals d'aquesta mostra de rivalitat són, d'una banda, el jurat en cap Jaume Parera, posseïdor de la casa i torre d'en Parera, pagès de Vilassar establert a la riba esquerra de la riera; i de l'altra, en Jaume-Pau Mayans, molt apassionat y canillós, pagès habitant a Vilassar pel seu matrimoni amb la pubilla Eroles, propietaris de la casa i torre dels Eroles o de can Mayans, establerts a la riba dreta de la riera. ¿Ens trobem davant d'una qüestió de prestigi social entre els poderosos propietaris de dos masos amb torre? ¿Quins interessos hi havia darrera les rivalitats que es traspuen del document? ¿Que potser els uns eren nyerros i els altres cadells, o viceversa? ¿Fins a quin punt es portaven aquestes rivalitats?

Són preguntes que no tenen una resposta fàcil perquè les notícies històriques molt sovint obren nous interrogants sense tancar-ne d'altres. Per acabar aquest comentari deixeu-me anotar que, l'any 1657, un Mayans (Jaume Mayans) va morir *nafrat d'una escopetada* (APSGVD, Òbits 7, p. 62).

DADES DE LES TORRES DE VILASSAR.

A continuació em referiré a cadascuna de les vuit torres de Vilassar indicant-ne, sempre que em sigui possible, l'estat de conservació, les característiques, la situació, i les referències documentals de les quals dispo.

LES TORRES DE VILASSAR DE DALT.

Torre de ca l'Isern.

Desapareguda. Estava situada al costat del mas Isern, a tocar l'església i la plaça de Vilassar de Dalt. Amb el temps, la torre de ca l'Isern fou tan transformada i integrada als edificis del seu entorn que ningú no sabia la seva existència fins que va ser identificada per referències documentals, precisament quan feia pocs anys del seu enderroc.

Els testimonis gràfics que en coneixem ens mostren una torre quadrada, amb tres plantes i teulada a quatre vessants. El desnivell del terreny feia que la segona planta de la torre quedés al mateix nivell que l'era de la casa (avui part de la Plaça de Vilassar de Dalt). Estava separada de la casa i s'hi accedia per un pont o pas elevat a nivell de la tercera planta. El pas elevat es va mantenir fins ben entrat el segle XX. L'Ajuntament de Vilassar de Dalt n'autoritzà l'enderroc el dia 5 de novembre de 1924.

La torre i el conjunt d'edificacions que la desfiguraven foren enderrocades l'any 1977. El 1980 l'ajuntament de Vilassar de Dalt adquirí el solar per edificar-hi un dispensari municipal.

Aquesta torre figura en el plànol del terme de Vilassar de l'any 1777, ja citat (dibuix 1). També apareix, amb un pont d'unió al mas, en una aquarel·la datada el 1874 (dibuix 2). El pont també és visible en algunes fotografies de les primeres dècades del segle XX.

Referències documentals.

La referència documental més antiga de la torre de ca l'Isern consta a l'inventari dels béns i la casa de Bernat Isern, fet pel vicari de Vilassar el 13 de maig de 1472 (APSGVD, paper solt, capsa Inventaris i Encants). Aquest inventari s'inicia *en la cambra del castell la hon dormia* el difunt Bernat Isern. Creiem que la menció a aquesta *cambra del castell* fa referència a la torre propera a la casa.

En tornem a trobar notícies en el Capbreu de la Rectoria realitzat l'any 1655. (APSGVD, manual 49, sense paginar). En aquest capbreu Antoni Isern reconeix censos a la rectoria per diverses peces de terra, entre les quals hi figura

...tot aquell ort en lo qual algun temps era fabricada la Casa del benefici de St. Nicolau, fundat en la Parroquial Iglesia de Vilassar, en lo qual ort son edificades la casa, so es la torra inferior, y part lo corral y part la era devant la casa del dit Isern, camí public qui va a la Iglesia migensant. Tindrà de tinensa tres quartans de sembradura. Afronta a Orient en honor de Salvador Vehil que fou den Diumer, alou de dita rectoria; a Mitgdia en honor den Tria; a ponent en honor del dit Isern; a Tremontana en honor del dit Isern migensant lo camí public qui va de la Iglesia al carrer nou. Y per la torra y era fa en lo dia de Nadal de cens 2 Gallinas; y de altre part sinc sous sempre que se muda lo beneficiat de St. Nicolau.

És de destacar la denominació de la torre com *la torra inferior*, la qual cosa ens permet afirmar que la torre de ca l'Isern és la *torre jussana* o *torre inferior* –en contraposició a la torre del castell de Vilassar, sobirana o superior– a la qual s'havien referit alguns erudits sense donar-ne cap dada precisa. Un altre aspecte que cal tenir en compte és la menció explícita a què la torre dels Isern era edificada en terres separades de la casa per un camí públic. Això ens enllaça amb una notícia verbal que no hem pogut precisar, referida a l'existència d'una autorització de la Batllia General de Catalunya perquè els Isern poguessin fer un pont d'unió del mas amb la torre. L'informant situà l'autorització a inicis del segle XVII. Aquesta autorització ens plantejava l'interrogant de la seva pròpia naturalesa, perquè no enteníem el sentit d'una autorització per comunicar el mas amb la torre a través d'un pas elevat, quan gairebé totes les torres li tenien. La resposta ens la dóna el Capbreu de la Rectoria en indicar l'existència d'un camí públic entre la torre, construïda en terres a cens de la Rectoria, i la casa dels Isern. El fet d'haver de construir el pont per damunt d'un camí públic, un bé comunal, en una localitat de jurisdicció reial com Vilassar, justifica la necessitat de l'autorització de la Batllia General.

Tornem a trobar referències a la torre en un nou inventari de les pertinences dels Isern, aquest realitzat l'any 1718 per l'hereva del mas, la pubilla Maria Coll i Isèrn, muller de Salvador Feliu de la Peña, en presència i amb el consentiment del seu marit. En la descripció de les diverses estances de la casa s'esmenta *la cambra de la torra* (APSGVD, capses Varis, papers solts).

Torre de ca l'Eroles o de can Mayans.

En bon estat de conservació. Està situada al costat de la casa coneguda per can Mayans, que fins al segle XVII era el mas Eroles. Fou construïda l'any 1551. És una torre rodona, de quatre plantes cobertes amb volta i terrat amb corsera. La torre estava separada de la casa i s'hi accedia per un pas elevat a nivell de la segona planta. Una escala de cargol permetia l'accés a les plantes

superiors i al terrat. A la primera planta hi ha un magnífic finestral. A totes les plantes hi ha espitlleres. La planta baixa fou convertida en capella l'any 1795, moment en el qual s'hi obrí una porta. L'any 1992 fou necessari enderrocar la corsera, perquè hauria caigut, i, ara per ara, no ha estat reconstruïda. La torre dels Eroles figura en el mapa de Vilassar de l'any 1777 amb una imatge molt similar a com ha pervingut fins als nostres dies (dibuix 3).

Referències documentals.

La torre fou feta construir l'any 1551 per Bernat Eroles coincidint, com ja hem apuntat anteriorment, amb un ensurt per causa de moros a la zona vilassarenca. El permís per construir la torre es conserva a l'arxiu de can Mayans. Fou atorgat pel príncep Felip, futur Felip II, el 30 de juliol del mateix any 1551. En el document original, en llatí, s'indica que

...segons se'ns ha dit, vos, el nostre vassall Bernat Eroles, pagès, teniu la vostra casa a la parròquia de sant Genís de Vilassar, cap i prop de la mar, i per causa de les freqüents incursions marítimes dels moros sarraïns i turcs que en els nostres dies infesten les comarques d'aquest Principat, teniu molta necessitat de defensa i salvaguarda vostra i de la vostra família...

Més endavant el document afegeix que *volent defensar les vostres famílies i persones dels pirates i dels demés enemics de la nostra règia Magestat*

s'autoritza Bernat Eroles per

edificar i construir o fer edificar i construir al costat de casa vostra i en la vostra propietat, on millor us sembli i us convingui, una torre rodona o d'altra forma, forta, apta i suficient per a la vostra defensa i de les persones i coses de la vostra família, i que serveixi per a l'expulsió dels moros sarraïns i turcs, així com dels altres enemics de la reial Magestat, per invadir-los i causar-los tota mena de mals.

Torre d'en Parera o del Ravalet.

Molt transformada. Forma part del conjunt de cases conegudes com *el Ravalet*, antigament també denominades *veïnat d'en Parera.*, situades un centenar de metres enllà de la riera de Targa i prop del vell camí de Mataró, als afores del nucli urbà de Vilassar de Dalt.

És una torre quadrada de quatre plantes cobertes amb voltes i terrat. Els seus murs són una mica atalussats, donant com a resultat una base més ample que el coronament. Originàriament deuria estar separada de la casa i s'hi accediria a nivell de la segona planta. Tenia un matacà a l'última planta, situat en la vertical de les finestres de la façana de migdia. L'accés a les plantes superiors i al terrat s'efectuava per escales de fusta a través d'obertures practicades a les voltes.

A les darreries del segle passat la masia dels Parera fou transformada en residència senyorial i la torre habilitada per a dependències de la casa. Llavors s'hi obriren portes, balcons i finestres. Entre 1940 i 1950 es van tornar a fer obres importants a la casa i s'afegí un cos d'edificació a la cara nord o posterior de la torre, per ubicar-hi una escala que facilités l'accés a les diverses plantes de la torre, la qual cosa obligà a fer noves obertures per comunicar les cambres interiors de la torre amb els replans de l'escala annexa.

Aquesta torre figura grafiada en el mapa de Vilassar de l'any 1777 ja citat (dibuix 4). També, a l'arxiu pairal de can Bruguera es conserva un dibuix al carbó realitzat el 1854, que mostra el seu aspecte exterior en aquella data. Per la seva aparença actual ningú no diria que es tracta d'una antiga torre de defensa (dibuix 5). No en coneixem referències documentals.

LES TORRES DE CABRILS.

Torre de can Vehil del Sant Crist.

En bon estat de conservació. Situada ran de l'antic mas Vehil del Sant Crist. És una torre quadrada de quatre plantes, amb teulada a quatre vessants, encarregada l'any 1568 per Salvador Vehil del sant Crist al mestre de cases Joan Francesch. S'hi accedia a través d'un pont des de l'interior de la casa, a nivell de la segona planta. A la quarta planta hi ha dos matacans, un damunt la porta d'accés, a la façana de ponent, i un altre damunt els finestrals de la segona i tercera plantes, a la façana de migjorn. Hi ha dues portes a la planta baixa, segurament afegides en època posterior a la seva construcció. El pont d'accés ha estat molt transformat i convertit en una cambra annexa entre la casa i la torre. Hi ha diverses espitlleres a totes les plantes. Recentment s'hi han fet obres de rehabilitació interior. La torre dels Vehil, propera al petit nucli del Sant Crist i a la torre de ca l'Amat, també figuren en el mapa de Vilassar de l'any 1777 (dibuix 6).

Referències documentals.

En un manual de documents diversos de l'Arxiu Parroquial de Vilassar de Dalt hi consta el contracte establert per a la construcció d'aquesta torre. Crec que l'excelsa qualitat del document justifica la seva transcripció íntegra. D'altra banda, el contracte és prou explícit i sols caldrà aclarir uns termes avui en desús. A la transcripció he respectat la grafia original i sols he introduït alguns elements de puntuació i d'accentuació per fer més entenedor el text.

Die XV mensis Novembris Anno MDLXVIII

Capitulatió y concòrdia pactada y fermada per y entre en Salvador Veyls, pagès del veynat de St. Christ, de la parròquia de St. Genís de Vilassar bisbat de barn. de part una, y en Joan Francesch, mestre de cases, del reialme de frança de part altra, en la qual són estats pactats [...] y fermats los sigüents Capítols:

Primerament lo señor dit Salvador Veyls dóna a fer al dit Joan Francesch una torra quadrada de tres sostres ab sa coberta, ab una volta grassa de vint palms fins en vint y dos de tou,¹ la qual li dóna ab los pactes y condicions següents: ço és que dita torra a de ser de part de dintra lisa, y rabatada de part de fora, y un caragol² fins al primer sostra, juntament ab ses finestres quadrades o escapsades de pedra picada.

Item, més dit francesch sia obligat en fer les balesteries³ sien menester y ab ses garites sien menester en dita torra, y trencar la pedra.

Item, que dit Joan Francesch sia obligat en fer un porxo per los bous ab un pilar al mig de pedra picada.

Item una lisa o barri rebutat y cubert sia obligat en fer dit Joan Francesch.

Item, que dit Vayls sia obligat de donar tota cosa a punt de muralla, ço és arena, cals, pedra y bastida y tota altra cosa sia menester.

Item, que dit francesch no sia obligat en posar ninguna cosa sinó solament les mans per fer dita torra.

Item, que dit Vayls sia obligat en fer la despesa a dit francesch y als que ell llogarà per fer dita torra fins dita torra sia acabada.

Item, que dit Joan Francesch sia obligat en posar la ferramenta serà menester per fer dita torra, empero que dit Veyls sia obligat en pagar los loços⁴ de dita ferramenta y puga fer anar a losar a Cabrera o Vilassar.

Item, està pactat entre les dues parts que lo dit Salvador Veyls sia obligat en donar a dit Joan Francesch per recompensa de sos treballs y dels que ell y farà treballar, tota aquella llenya de aquella peça de terra [que] dit Veyls ne fa establiment al dit fran[cesch] com consta ab acte del dit acensament pres en poder del nott. devall scrit, dia y any en aquell contenguts, y per tenir fermas dites coses dit veyls ne obliga tots sos bens mobles.
(APSGVD, Manual 21, p. 279)

(1) tou = buit. Palms de tou = pams de buit, espai entre paret i paret.

(2) caragol = escala de cargol, generalment feta al gruix de les parets.

(3) alesteries = balesteries, obertures per disparar ballestes i, per extensió, amb qualsevol altra arma.

(4) loços = lloçol, tribut per l'ús de la ferreria o farga de destret. En aquest cas es sobreentén que per anar a llossar (esmolar o reparar) les eines (ferramenta) que el mestre de cases aporta per construir la torra. La ferreria solia ser un monopoli municipal o un dret del senyor jurisdiccional. En el nostre cas sorprèn que es pugui anar a llossar indistintament a Cabrera o a Vilassar. La situació geogràfica del mas Vehil del Sant Crist potser era més propera a la ferreria de Cabrera que no pas a la de Vilassar, però el fet de poder anar a una o a l'altra indicaria que el lloçol com a tribut propi d'una demarcació territorial no seria vigent o estaria en desús en el terme de Vilassar.

Torre de ca l'Amat del Sant Crist.

En bon estat de conservació. Situada ran de l'antic mas Amat del Sant Crist. És una torre quadrada de tres plantes i terrat amb merlets. Té l'accés a nivell de la segona planta a través d'un pas elevat que comunica la torre amb la casa. Al terrat hi ha un matacà en la vertical de l'accés. La torre és situada en un angle de la casa i no segueix la línia de cap façana, sinó que és entregirada

respecte de la casa. A les façanes de sud-est i de sud-oest, les més assolellades, hi ha uns finestrals gòtics a nivell de la segona i la tercera plantes respectivament. Sota el pas elevat hi ha una porta a peu pla afegida en època posterior a la seva construcció. Hi ha diverses espitlleres.

Referències documentals.

L'única referència documental d'aquesta torre l'he localitzat en un inventari dels béns de Joan-Antoni Amat, fet el dia 20 de gener del 1725. En ell s'esmenta *la cambra de la torra, la cambra del damunt de la torra i la cambra que va a la torra* (APSGVD, capsa «Varis», paper solt).

LES TORRES DE VILASSAR DE MAR.

Per a l'estudi de les torres de Vilassar de Mar, ultra el referit mapa del 1777 (dibuix 7), han estat de molta utilitat tres plànols antics que es conserven al Museu de la Marina de Vilassar de Mar i, especialment, el *Plano geométrico del pueblo de San Juan de Vilassar, provincia de Barcelona: levantado según previene el Real decreto circular de 25 de Julio del año 1846*. Aquest plànol porta data de l'1 de novembre del 1848 (dibuix 8).

Torre de can Mir o de can Mi.

Desapareguda. Estava situada a tocar la casa dels Mir, aproximadament on avui hi ha la Casa de la Vila de Vilassar de Mar. En el *Plano geométrico* citat s'hi mostra una torre rodona, adossada als murs de la façana de la casa, semblantment a com era la torre Llauder de Mataró. Fou la primera de les tres torres de Vilassar de Mar en ser enderrocada. El plànol més modern dels tres que es conserven al Museu de la Marina, sense datar, atribuïble a la darrera dècada del segle XIX, senyala la torre del Nadal i la d'en Rufau, però ja no dibuixa la de can Mir.

Referències documentals.

No disposem de cap referència documental de la torre. L'*Inventari dels bens de madona Clara Mira, muller del senyer en Sebastià corder, alyas mir...* realitzat el dia 31 de gener del 1561, no fa cap menció a la torre, segurament perquè en aquella data encara no deuria ser construïda., (APSGVD, capsa «Inventaris i encants», paper solt).

Torre de can Lladó de Mar, d'en Rufau o d'en Brufau.

Torre rodona. Desapareguda. Estava situada a tocar la casa dels Lladó de mar, ran del Camí Ral, i més cap a la banda de Mataró que la casa i torre dels Mir. En el *Plano geométrico...* es mostra una torre rodona, també adossada als murs de la casa, amb la indicació *Torre de Rufau*.

Referències documentals.

En l'*Inventari dels béns de Antoni Lladó*, realitzat el 15 de febrer del 1608, s'esmenta *la torra i la cambra prop la torra*. També hi consta: *a la botiga prop la pallissa, una sort de fusta dels sindris de la torra*; i encara: *al porxo, un torn per a pujar la menobra a la torra*. La presència dels *sindris* i el *torn per a pujar la menobra a la torra* són indicadors d'una construcció recent o, fins i tot, encara en execució.

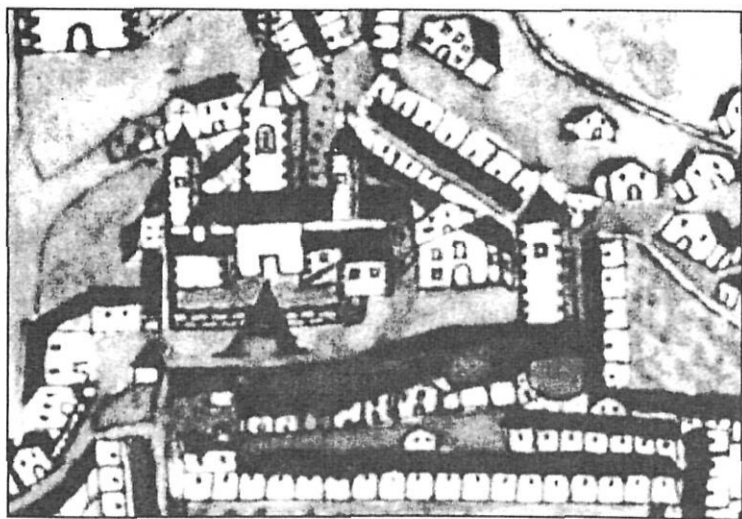
El mateix inventari també relaciona *set arcabussos y un pedrenyal gornit ab sos flascons* (APSGVD, capsa «Varis», paper solt).

Torre de can Saura o d'en Nadal.

En bon estat de conservació. És una torre rodona de tres plantes, amb corsera, terrat i accés elevat a nivell de la primera planta a través d'un pont que la comunica amb la casa propera. A la primera planta hi ha un finestral gòtic. La corsera sols conserva les mènsules i els arquets de pedra, però hi manquen els merlets o parapet protector. Hi ha diverses espitlleres.

No en coneixem referències documentals.

Josep Samon Forgas

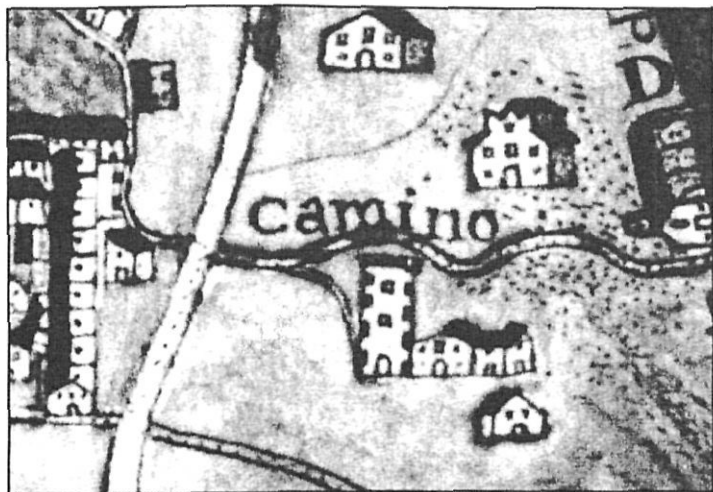
Dibuix 1. El centre de Vilassar de Dalt segons el plànol del 1777.
A la dreta de l'església, la casa i la torre dels Isern.

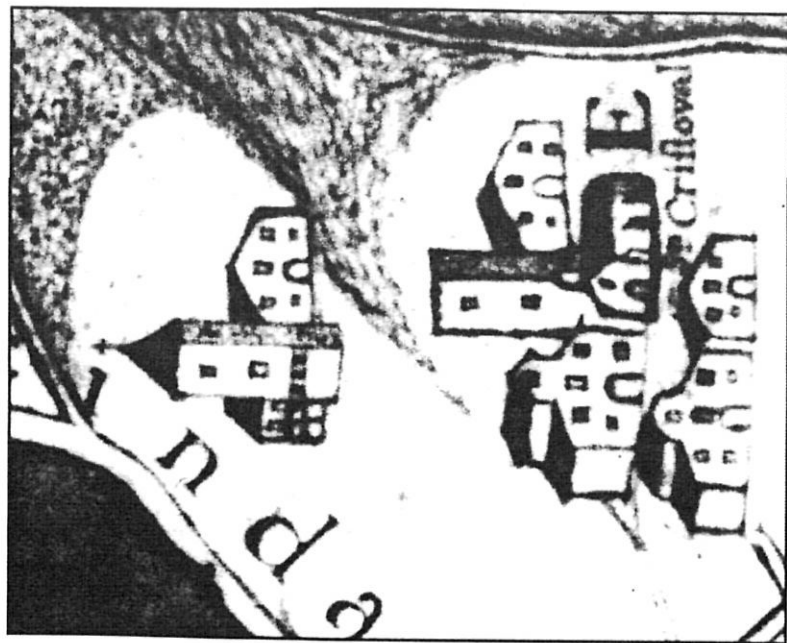
Dibuix 2. Fragment d'una aquarel·la datada el 1874 i atribuïda a Josep Serra Gibert (col·lecció particular de Josep M. Samaranch i Gallard). Representa la plaça de Vilassar de Dalt un dia de mercat. Al fons de la plaça, la casa dels Isern, el pont construït sobre el carrer i la torre, molt desfigurada, amb la teula a quatre vessants.

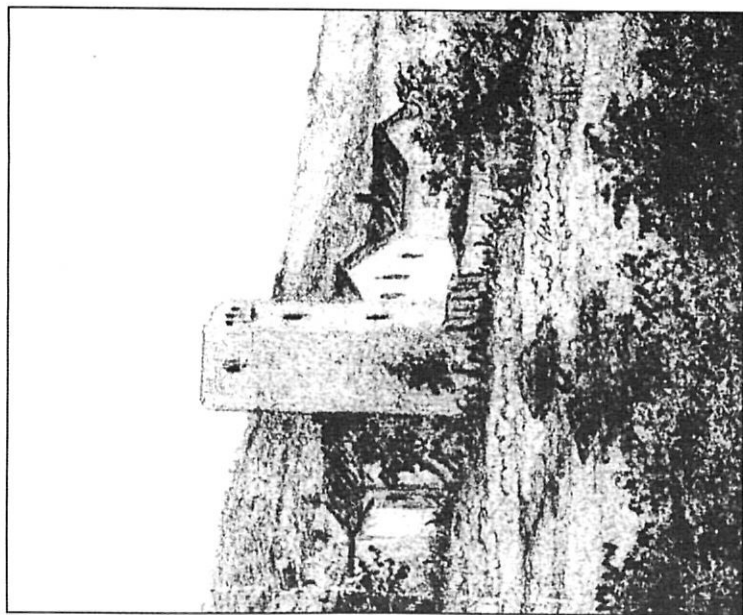
Dibuix 3. La torre i la casa dels Eroles (can Mayans) segons el plànol de 1777.

Dibuix 4. La torre i la casa dels Parera (el Ravalet) segons el plànol de 1777.

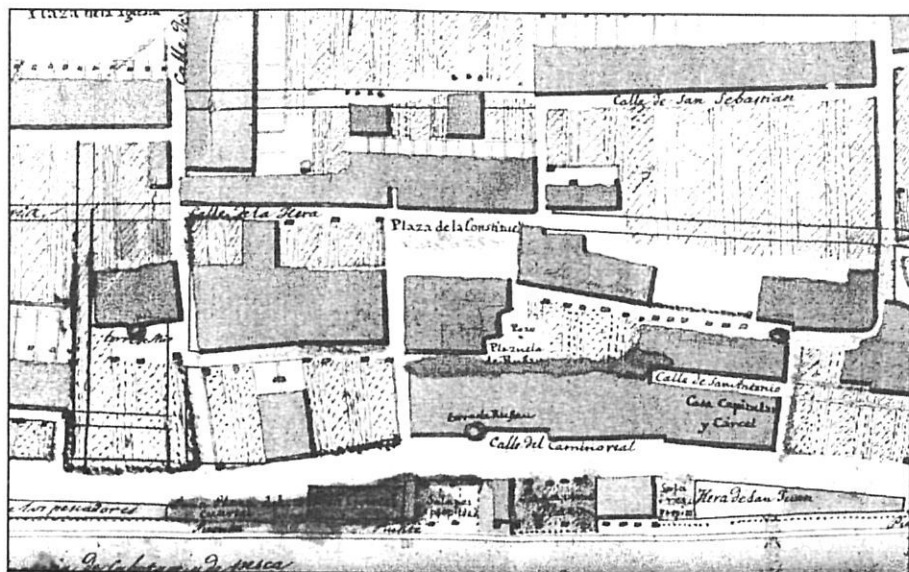
Dibuix 6. El veïnat del Sant Crist, tal com apareix en el plànol de 1777. En primer terme les cases entorn la capella de sant Cristòfol i la torre de ca l'Amat. En segon terme, la casa i la torre de can Vehil del Sant Crist.

Dibuix 5. La torre i la casa dels Parera segons un dibuix al carbó datat el 1854 i que es conserva a l'arxiu pairal de can Bruguera, de Vilassar de Dalt.

Dibuix 7. El veïnat de Mar de Vilassar, ara Vilassar de Mar, segons el plànol de 1777. Davant de l'església hi ha la casa i la torre de can Mir. Una mica més a la dreta i desdibuixada, la torre de can Lladó de Mar o d'en Rufau i, prop d'aquesta, la torre dels Saura o d'en Nadal.

Dibuix 8. Fragment del Plano geométrico del pueblo de San Juan de Vilassar, provincia de Barcelona: levantado según previene el Real decreto circular de 25 de Julio del año 1846, datat l'1 de novembre de 1848, conservat al Museu de la Marina de Vilassar de Mar. A l'esquerra, la Torre de Mir, adossada a la façana de la casa. Al centre, al mateix Camí Ral, la Torre de Rufau, també adossada a les construccions. A la dreta, darrera la Casa Capitular y Cárcel (avui seu del Museu Monjo), la torre d'en Nadal, sense cap indicació.